

LURRALDE-OREKARAKO ESTILO-LIBURUA

Arabako Lurralde Historikoko herrien eta
aniztasunaren komunikazio-tratamendurako gida

**EUSKO
IKASKUNTZA**
Asmoz ta Jakitez

Lurraldearen orekarako estilo-liburua. Arabako Lurralde Historikoko herrien eta aniztasunaren komunikazio-tratamendurako gida

Lantaldea

Zuzendaritza: Imanol Esnaola eta Ion Muñoa

Talde teknikoa Asier Otxoa de Retana eta Arrate Arín

Aholkularitza taldea: Alazne Aldayturriaga, Virginia Andrés, Aitor Aspuru, Aritz Ibañez, Carlota Gaztelumendi, Jose Angel Martínez Viguri, Marta Peciña, Estibaliz Ruiz de Azua, Jasone Salaberria, Estitxu Ugarte eta Unai Ugarte

Finantzaketa

Arabako Foru Aldundia
Diputación Foral de Álava

www.araba.eus

Data

2021eko urtarrila

**EUSKO
IKASKUNTZA**
Asmoz ta Jakitez

AURKIBIDEA

AURKEZPENA	5
DIAGNOSTIKO PARTEKATU BATERANTZ	6
PARADIGMA BERRI BATERANTZ JOATEA	8
IKUSPEGI INTEGRALA	10
KONTAKIZUN BERRIAK ERAIKITZEA	11
LABURPEN-TAULA	13

GOMENDIOAK

DISKURTSO-EREMU OROKORRA.....	14
GIZARTE-ERAKUNDEEN DISKURTSO-ESPARRUA.....	16
DISKURTSO-EREMU POLITIKOA ETA INSTITUZIONALA.....	21
KOMUNIKABIDE-DISKURTSOAREN ESPARRUA.....	25

AURKEZPENA

Dokumentu honen helburua Arabako herrien komunikazio-tratamenduari eta lurralde-aniztasunari buruzko eskuliburu txiki bat sortzea da. XX. mendearen erdialdetik aurrera, Arabako lurraldearen egituraketak lurraldeen arteko desoreka handiak eragin ditu, eta Arabako hiriburuaren makrozefalia da horren ebidentzia nagusia. Ereku zabalen jasangarritasuna higitzen duen desoreka da, eta kasurik muturrekoenetan, epe luzeko bizigarritasuna bera mehatxatzen du.

Lurrarekiko eta lurraldearekiko lotura elementu garrantzitsua da Arabako gizartearen izaeran. Horri esker, arabar lurraldean zehar populazioguneak iraun dute, eta, horiekin batera, etorkizun handiko ehuna, iraunkortasunerantz doan gizarte batentzat. Araba giza kapital dinamikoa duen lurralde historikoa da, eta gero eta ahots gehiagok eskatzen dute lurralde orekatuagoa eraikitzeko. Ahots horiek bat egiten dute gero eta gehiago Europako Batzordearen gomendioekin eta irizpideekin, eta nazioarteko beste erakunde batzuekin, hala nola Nazio Batuekin. Nolanahi ere, ekonomia globalaren testuinguruan, diskurtsoen bateratze horrek ez du inertzia desagerrarazten, kontzentrazioaren eta metropolizazio geografikoaren eraginez, lurralde bakoitzaren balio erantsi nabari eta ukiezina alde batera uzten baitu.

Arabako lurraldea berronkatzeko eta balio material eta ez-materialean jartzeko erronka inoiz baino beharrezkoagoa eta baliotsuagoa da historia hurbilean. Lurraldearen oreka guztion agendan sartzeak aukera ematen du Araban habitat iraunkorrak sortzeko. Orain arte, diskurtsoek eta balioek ez zuten inoiz bat egin norabide horretan. Horren ondorioz, hurrengo kapituluetan Arabako lurralde-aniztasunari modu integralean heltzeko formulak aurkituko dituzu. Lehen zirriborroa da, Europako Batzordea eta beste eragile batzuk abiarazten hasi den bide luzea Arabaren ikuspegitik bideratzeko. Lurraldea eremu askotariko, orekatu eta kohesionatu gisa birbalorizatzeko bidea.

Lurralde-garapen berriaren estrategiak alde batera utzi behar ditu funtzio espezifikoak arabera lurraldea zatitzen duten ikuspegiak, parke tematiko bat izango balitz bezala, eta lurralde-aniztasuna eta -funtzioaniztasuna sustatu behar ditu, bizi-proiektu desberdinak hartu ahal izateko. Horretarako, alderdi psikologikoak eta kulturalak ere kontuan hartu behar dira; izan ere, lurraldean bertan jarraitzeko edo herri bat bizi-proiektu baten eszenatoki gisa aukeratzeko erabakiak, faktore objektiboekin eta materialekin ez ezik, ideien, grinaren eta ilusioen, sentimenduen eta emozioen, errotzeko formula berriak ezartzeko beharrezkoak edo gauzen balioaren esleipen subjektiboaren esparrukoak diren beste batzuekin ere zerikusia du.

DIAGNOSTIKO PARTEKATURANTZ

Biztanle gutxi dituzten eskualdeek eta munduko hainbat tokitan biztanle-dentsitate txikia duten eskualdeek hainbat erronka komun dituzte, hala nola, despopulazioa, biztanleriaren zahartzea, gizarte-zerbitzu egokirik eza edo gainbehera ekonomikoa. Era berean, klima-aldaketarekin, elikagaien segurtasunarekin, hiriko saneamenduarekin edo produkzioa sustatzearekin zerikusia duten zenbait arazok lurralde-antolamenduan trantsizioa egin beharra planteatzen dute. Testuinguru horretan, azken urteotan hainbat eskalatako diskurtso eta balioak sortu dira, lurralde-ikuspegi orekatuago batetik eraikitako etorkizun iraunkorragoaren alde.

Nazio Batuen Garapen Jasangarrirako 2030 Agenda 2015an sortutako Ekintza Plana da, eta helburu ditu pertsonen, planetaren eta oparotasunaren babesak. Horretarako, Garapen Jasangarrirako 17 Helburu (GJH) ezarri ditu, NBEko kide diren Estatuak ezartzeko konpromisoa hartzen dutenak. Helburu horien arabera eta erakundeen arteko lankidetzaren ondorioz, *Euskadi Basque Country 2030 Agenda* du definituta. Berriki, Landa Ekintzako Foroak (FAR) *La Agenda 2030 y los ODS en el medio rural*¹ aurkeztu ditu, eta hamazazpi GJHetatik hamabiri zeharka eragiten dioten 65 proposamen biltzen ditu.

Ildo beretik, Europako Batzordeak eta haren zenbait erakundek adierazi dute, 2008an, Lurralde-kohesioari buruzko Liburu Berdea² argitaratzearekin jarraitu beharreko bidea markatu dutela. Lurralde-kohesioari buruzko Europako ikuspegi desberdinak bat datoz lurralde-kohesioaren funtsezko izaera adieraztean eta helburu hori duten politikak beste politika batzuk aplikatzearen ondoriozko arazoek eragindako kalteak konpontzeko tresna ez bihurtzeko beharra adieraztean. Hortik urrun, lurraldearen ikuspegi integrala hartzera gonbidatzen da, toki bakoitzaren aniztasuna onartu eta politika guztiak barne hartuko dituen.

¹ Foro de Acción Rural (2020): La Agenda 2030 y los ODS en el medio rural

² El Libro Verde sobre la cohesión territorial: el camino a seguir. Diciembre de 2008. Comisión Europea, Dirección General de Política Regional y Urbana (Bruselas).

Esparru horretan, Lurraldea 2040 Antolatzeko Jarraibideak egin dira Euskal Autonomia Erkidego osorako, eta lurralde iraunkor, integratzaile, bizi eta parte-hartzailea bilatzeko oinarri kontzeptualak ezarri dira. Europako jarraibideek beren isla dute Arabako Foru Aldundiak abian jarritako Arabako Lurralde Historikoko Garapen Iraunkorreko 2018-2030eko Plan Estrategikoan, eta bat egiten dute HAZI, Landa Garapeneko Elkartek (ADR) edo Arabako Kontzejuen Elkartearekin (ACOA-AKE) egiten ari diren diskurtsoekin. Era berean, badirudi sentsibilizazio handia dagoela Gasteizko eta lurraldeko gainerako artek desorekaren inguruan, Arabako gizartean, azterlan honetan egindako inkestaren arabera.

Alde horretatik, nabarmendu behar da zerbitzu ekosistemikoak kontserbatzeko eta lurralde osoan bizigarritasuna lortzeko behar diren oinarrizko zerbitzu publikoak emateko beharrari buruzko adostasuna. Baina lurraldea orekatu eta kohesionatzeko beharrari buruzko diskurtso-konbergentziak ez du esan nahi etorkizuneko ikuspegi partekatua dagoenik. Zerbitzuen eskuragarritasuna, eredu ekonomikoa eta lurraldearen antolamendua dira erronka hori ulertzeko modu desberdinen arteko eztabaida eta borroka-eremuak.

Hala ere, norgehiagoka horiek alde batera utzita, oinarrizko diagnostiko bat dago: Arabako herri askok gainbehera demografiko eta ekonomikoa izan dute, lurraldearen eraldaketa nagusietan bigarren mailako eginkizuna ematen zitzaien bitartean. Herri horietako batzuk lehenengo sektorean espezializatu dira; Arabako hiriburutik edo beste hirigune batzuetatik urrunen eta inkomunikatuenak dauden herriak asko abandonatu dira, eta hurbilenak edo hiriguneekin komunikatuak daudenak urbanizatu egin dira Gasteizko hiri-hedapenaren ondorioz.

Zalantzarik gabe, azken hamarkadetan Arabako hiriburuan inbertitutako giza kapitala eta kapital ekonomikoa herri gehienek aurka jokatu da, neurri handiagoan edo txikiagoan, batez ere hiriburutik urrun daudenen eta bide-ardatz nagusien kontra. Bien bitartean, Europako Batzordeak diseinatutako nekazaritza-politika ez da landa-garapenerako mekanismo nahikoa izan hainbat eremutan, Bruselatik aitortzen dutenez, etorkizuneko Nekazaritza Politika Bateratua amaitzen ari den bitartean (2021-27). Izan ere, hainbat hamarkadatan sektorean izandako espezializazioak despopulazioa sustatu du.

Beraz, lurraldearen hainbat alderdi egituratzeko moduari buruzko eztabaida hasi besterik ez da egin, baina bada lurzorua, lurraldea berronkatu eta suspertzeko beharraren inguruan, prozesu material eta sozial iraunkorrak sortuz. Arabaren lurralde-konplexutasuna dela eta, espero izatekoa da lurraldearekiko elkarreraginak sortutako esperientziei buruzko kontakizunak orain arte bezain desberdinak izango direla, baina diskurtso eta balio batzuen bateratzea aprobetxatu beharreko aukera bat da etorkizun partekatua eraikitzeko. Gutxien populatutako komunitateak suspertzearen aldeko kontakizunen bateratzea are gehiago indartzen ari da pandemia-egoeraren ondoren.

PARADIGMA BERRI BATERANTZ JOATEA

Denbora luzean, kontzentrazioaren hazkundera ongizate hegemonikoaren promesa izan da. XX. mendearen erdialdean, industrializazio- eta urbanizazio-prozesuak izugarri ahuldu zuen herrien sare ekonomiko eta demografikoaren zati handi bat, batez ere nekazaritza- eta basogintza-ekonomia, ekonomia organikoa eta dibertsifikatua, ekoizpen integratu txikiak, intsumo eta kuasi-autarkiko asko kontsumitzen zituena, eta, eremu industrializatuagoekin alderatuta, ez zituen asetzen gizarte-aurreikuspen berriak. Hala ere, hazkunde-hamarkada luzeen ondoren eta hiriburuak Arabako lurralde osoaren gainean duen makrozefalia horren ondoren, egoera honetan, kontzentrazioko hiri-ekonomiek sortutako disfuntzioek eta egungo ingurumen-beharrek alternatibak aztertzeraz, hipotesiak planteatzeraz eta tokiko ekonomiaren eredu berriak garatzeraz bultzatzen gaituzte.

Arabako habitat osoa berronkatzearen eta iraunkortasun handiagoa lortzearen aldeko eragile eta ahots gehienek adierazten dute beharrezkoa dela hirikoak ez diren guneei lotutako bizi-proiektuak eskaintzea, hurbileko nekazaritza- eta abeltzaintza-jarduera berriak eta nekazaritza- eta abeltzaintza-jarduera berriak sortuz, eta, aldi berean, haien zerbitzu ekosistemikoei balioa emanez. Era berean, tokiko garapena ezin da lehen sektoreraz mugatu; beraz, lurraldeen multifuntzionaltasuna indartzeko apustua garapen integraleko eredu baten zati izan behar da. Espazioa ulertzeko modu berri horretan, Arabako herriek garrantzia hartu behar dute tokiko alternatiba gisa ez ezik lurralde-proiektu gisa ere.

Horregatik, leku bakoitzeko aniztasuna eta beharrak ezagutzea arazo estrategikoa da. Beste bereizkeria-eremu batzuetan bezala, hitzarmen pluralak eta iraunkorrak behar dira, indarrean dauden estereotipoak gainditzen laguntzeko eta lurralde guztiekiko errespetuzko portaerak sustatzeko. Horregatik, beharrezkoa da Arabako herriek eta landa-inguruneak dituzten aukeretan eta, beraz, lurralde osoan eragitea:

- Arabako herrietan dauden bektoreak ERAKUSTEA, haiek dituzten balioei eta lurralde-orekan betetzen duten funtzioari dagokienez.
- ONARTZEA eremu horietan bizitzeko moduari eta behar duten diseinu estrategikoari buruzko ikuspegi desberdinak daudela, baita kontrajarriak ere.

- Lurralde-dinamikek akordioak eta adostasunak behar dituztela ONARTZEA, kezkei, kritikei eta aldarrikapenei ahotsa emango dietenak.
- Bizitzari eta bertako biztanleei buruzko ikuspegi landatar eta estereotipatuak GAINDITZEA.

IKUSPEGI INTEGRALA

Lurralde-aniztasuna lurraldearen berezko gertaera da. Kontzeju bakoitza, herri bakoitza, haran bakoitza edo kuadrilla bakoitza bakarra da, modu bakar batean erlazionatzen da bere inguruarekin eta bertan bizi diren pertsonekin. Horregatik, lurraldeaz ari garenean, gertaera bakar bati buruz ari gara, ezaugarri fisikoengatik, baina baita giza eta gizarte-osagaiengatik ere. Berezitasun horretan, gizarte-paisaiak eta tokiko kontzeptuak esanahi osoa hartzen dute.

Lurralde bat tokian tokiko errealitate anitzek osatzen dute, protagonista eta ibilbide desberdinekin, kultura moduan landuak eta tokiko ondarean kristalizatuak. Heterogeneotasun horrek aniztasuna sortzen du. Lurraldea berez askotarikoa da, bere izaeragatik eta bertan bizi diren pertsonetik harremanagatik. Lurralde-aniztasuna onartzeak esan nahi du errealitateak ezagutu, ikusezin bihurtu gabe beste batzuk baino biztanle gutxiago izateagatik. Herri batean bizitzeak kokapen bati baino ez dio erreferentzia egin behar, ez du muga izan behar bertako biztanleen helburu profesionaletan.

Gutxi populatutako eremuetako ekosistemek eta biodibertsitateak eta haien jarduerak Arabako herrien nekazaritza- eta abeltzaintza-izaera onartzen laguntzen dute, nahiz eta gaur egungo errealitatea askotarikoagoa eta konplexuagoa izan. Izan ere, landa-eskualdeen berezko inguruneak aukera-horizonte zabala izan behar du, eta ez da inoiz izan behar harekiko muga.

Lurralde-aniztasunak kohesioa eskatzen du. Tokiko erronkak komunak dira eta lurraldez gaindiko elkartasuna, lankidetzeta eta gutxieneko adostasunari buruzko etorkizuneko ikuspegi partekatua eraikitzea eskatzen dute. Lurralde askok XX. mendearen erdialdeko hazkunde desarrollistak Gasteizen lurraldeko gaitasun gehienak kontzentratu zituenetik hamarkada askotan jasan duten tratu bidegabeaz jabetzea eskatzen du.

Arabako hiriburuaren makrozefalia fenomeno berria izan da historikoki, baina etorkizun iraunkorra eraikitzeko beharrezkoa da lurralde ez hain kontzentratua eta orekatuagoa balioztatzea, lurralde-integrazioa edo lurraldeen arteko harremanak ezagutzea. Hiri-eremuaren eta landa-eremuaren arteko dikotomia ez dirudi lurraldearen egungo konplexutasuna deskribatzeko tresna kontzeptual egokiena denik. Gainera, hainbat hamarkadatan ikuspegi urbanistokentristak izan ondoren, horrek garapen sozioekonomiko heterogeneoa eragozten duten ikuspegi murriztaileak sor ditzake. Hori dela eta, agian egokiagoa izango da lurraldearen funtzioaniztasunaz edo osagarritasunaz hitz egitea, eta, hala, lurraldeak elkar behar duten unitatez osatuta daudela onartzen da.

KONTAKIZUN BERRIAK ERAIKITZEA

Lurralde-paradigmaren aldaketak agenda berria eta inplikaturako eragile guztien lan handia behar ditu, baina diskurtso-tratamendu desberdina ere behar du. Eragile instituzional, sozial eta mediatikoen komunikazio-fluxuak gaitasuna du herritarrek lurraldean hartzen dituzten irudietan eta pertzepzioetan eragiteko. Horregatik, balioak transmititzeko eta lurralde orekatuago baten beharrari buruzko kontakizunak eraikitzeke lehen mailako eragileak dira. Prest al gaude lurralde-orekan oinarritutako agenda batek behar duen lurralde-ikuskerari eta komunikazio-ikuspegiari ekiteko?

Komunikazio-tratamendu bidezkoagoak Arabako tokiko ondareari buruzko gizarte-onarpena sortzen lagun dezake. Horrela, arlo batzuk biziberritzeko orduan funtsezkoak diren kontakizunak eta bizitza-proiektuak hobeto ikusiko lirateke. Komunikazio-berdintasun handiagoak ez ditu leku edo pertsona hobeak edo okerragoak bihurtzen; merezi duten bidezko tratamendua sortzen laguntzea besterik ez da.

Lurralde-orekako agertoki baterako kontakizun partekatuak eta mugiarazleak eraikitzea ariketa konplexua da, eta kontzeptu, izen eta irudiek zeregin garrantzitsua dute komunikazio-jardueran. Lurralde-aniztasuna, haren aukerak eta arazoak maila desberdinetan azaltzeko ikuspegi integratzaileagoak garatzea erronka bat da, non eragile guztiok parte hartzen dugun eta hau eskatzen duen:

- **PREBENITZEA** Arabako herriei eta landa-inguruneari buruzko orokortzeak, toki bakoitzeko errealitateen eta funtzioen aniztasuna kontuan hartzen ez dutenak, normalean hirigunekoak.
- Hiri-egitatearen nagusitasuna bereizkeriaz inposatzen den ikusezintasunak edo omisioak **ERAGOZTEA**.
- Estereotipo erredukzionistak **GAINDITZEA** edo errealitatearekin bat ez datozen alderdiak gainditzen dituztenak, iritzi, balorazio edo ikuspegi okerrak orokortzen lagunduz.

- Tokiko edo landako gertakaria hirikoa baino txikiagoa edo okerragoa dela kategorizatzen duten mendekotasun edo tribializazioak SAIHESTEA.
- Tokiko dinamiken eta haien protagonisten hedapena SUSTATZEA.

LABURPEN TAULA

DISKURTSO-EREMU OROKORRA

- Lurraldearen ikuspegi holistiko eta integrala eraikitzea.
- Lurralde osoaren errealitatea Arabako gizarte osoari dagokio.
- Kontzeptuak egoki erabiltzea eta izen propioen erabilera sustatzea.
- Herrien ondarea, dinamismoa eta berrikuntza baloratzea.
- Tokiko partaidetza-sentimenduak sustatu, errespetatu eta agerian jartzea.
- Ingurumen-balioak eta elikagai benetan jasangarriak kontsumitzeko ohiturak sustatzea.
- Lurralde-ikuspegi inklusiboa Trebiñurekin.

GIZARTE-ERAKUNDEEN

DISKURTSO-ESPARRUA

- Gizarte-erakundeen zeregin aktiboari balioa ematea.
- Ahots propioa duten gizarte-erakundeak sustatzea.
- Lurralde osoaren gaitasunei balioa ematea.
- Erakundeen artean itunak eta lurraldeen arteko konplizitateak egitea.

DISKURTSO POLITIKO ETA INSTITUZIONALA

- Lurralde-aniztasunaren beharra gizarteratzea.
- Diagnostiko-elementuekin komunikatzea, partekatzea, alderatzea eta pedagogia egitea.
- Sarean eta lankidetzan egindako gobernantza-lanari balioa ematea.
- Tokiko berezitasuna agerian uztea.
- Aniztasun eta konplexutasun soziopolitikoa errespetatzea.
- Garatutako proiektuen eragina ezagutaraztea, arrakasta edozein dela ere.
- Emakumeek pairatzen duten errealitatea ikusaraztea.
- Euskararen presentzia ikusaraztea eta sustatzea.

DISKURTSO MEDIATIKOA

- Habitaten aniztasuna ezagutaraztea eta lurraldeei buruzko estereotipoak ezabatzea.
- Toki bakoitzaren berezitasunak zuzen eta proportzionalki irudikatzea.
- Lurraldeen arteko ezagutza bultzatzea, gizalegezko paternalismorik gabe.
- Sentsazionalismotik ihes egitea, kazetaritza-interesa birbideratzea eta tokiko bitarteko/eragileekin lankidetzan aritzea.
- Lurralde-berdintasuna errespetatzea gaur egungo produkzioan.
- Ekosistemen, biodibersitatearen eta inplikaturako eragileen kontserbazioari balioa ematea.
- Tokiko elikagai-kateak eta ingurumenarekin eta lurraldearekin arduratsu diren kontsumo-jokaerak ikusaraztea.

A photograph of a single potato with a yellowish skin and small brown spots, resting in a bed of rough, layered stones. The stones are in shades of grey, tan, and reddish-pink. The potato is positioned in the center-left of the frame.

1.

DISKURTSO-EREMU OROKORRA

Lurralde-orekako horizonte baterantz joateko, hainbat eragile inplikatu behar dira. Horretarako, kontakizunen aniztasuna eta eragileen berezitasuna errespetatuz, gutxieneko helburu batzuk adostu behar dira, lurralde iraunkor eta orekatuagoa lortzeko zeharkako dinamikak ahalbidetzeko.

#1 GOMENDIOA

Lurralde osoaren begirada berri bat eraikitzea, lurraldearen ikuspegi holistikoa garatzea, alorren bat baztertzen edo ikusarazten ez duena. Ez dago lehen eta bigarren mailako eremurik.

Gertaerak:

Araba 3.300 km² inguruko lurraldea da, eta zazpi koadrila eta Trebiñuko enklabea, 53 udalerrri, 334 kontzeju (Trebiñuko 50 batzar administratiboz gain) eta 478 biztanle-gune ditu guztira. Biztanleria-banaketari, azpiegiturei eta zerbitzuei dagokienez desberdintasun handiak dituen lurraldea da, baina errealitate hori ez da aldatuko, ez bada haren ikuspegi integraletik.

#2 GOMENDIOA

Herri txikien edo landa-eremuen errealitateak, eremu horietan bizi direnei ez ezik, Arabako gizarte osoari ere eragiten dio.

Gertaerak:

Arabako herri askok despopulazioa, ekonomia-, gizarte- edo kultura-sarearen higadura eta zerbitzuen edo azpiegituren gabezia batzuk dituzte. Gasteizko XX. mendearen erdialdetik aurrera izan duen hazkunde demografiko, industrial eta hiritar handia ez zen posible izango Arabako herri askok hamarkadetan izan duten hazkunderako edo modernizaziorako input gabeirik gabe, borondatez edo nahi gabe.

#3 GOMENDIOA

Kontzeptuak modu egokian eta arduratsuan erabiltzea, Arabak Gasteiztik kanpo duen errealitateaz hitz egiteko, dikotomia bagoak eta artifizialak erabiltzea saihestuz; dikotomia horiek, kontzienteki edo oharkabean, sarritan generikoeziak eta/edo urbanozentristegiak izaten dira. Herrigune, udalerrri, bailara edo koadrilen izen propioen erabilera areagotzea, tokiko berezitasunak ikusarazteko eta biztanleen kultura geografiko orokorra sustatzeko.

Gertaerak:

Batzuetan, kontzeptuen erabilera generikoezia egiten da geografikoki Gasteizetik kanpo dagoena aipatzeko, eta ez da lekuen izen propioerik erabiltzen. Horrek biztanleria orokorrak Arabako geografiaz duen ezjakintasuna elikatzen du. Eguneroko informazio-, pertsona- edo ondasun-fluxu handiak dituen gizarte batean jarduera eta espazioa bereizi egin direnez, landatartasun kontzeptuaren erabilera generikoezia ere egiten da, Arabako edozein herri izendatzeko, kontuan hartu gabe lurraldearen izaera multifuntzionala eta hibridoa eta herrietan bizi diren nortasunen aniztasuna.

#4 GOMENDIOA

Tokiko ondarea eta ezagutza baloratzea, gaur egungo tradizioen edo ohituren dinamismoa edo berrinterpretaziorako gaitasuna galarazi gabe. Herrien errealitatea folklorera edo iraganera ez murriztea ere berrikuntzaren sinonimoa da.

Gertaerak:

Leku bakoitza balio handiko ondare material eta ez-materialaren gordailuzaina da, eta, garai digital honetan, ahozko transmisioarekiko mendekotasun handia du oraindik. Bizimoduak despopulatzeak eta aldatzeak zaildu egiten du ezagutza sustraitua tokikora eta, bereziki, landa-lanera transmititzea. Ahultasun horren adibide bat euskarazko toponimia da.

#5 GOMENDIOA

Kulturak eta balio multzoak sustatzea, errespetatzea, ikusaraztea eta tokian tokiko jabetza-sentimenduak ikusaraztea, eta nortasun komunitario inklusiboak bultzatzea. Kultura-komplexutasun hori errespetatuz eta lurralde-aniztasuna onartuz, komunitate-esparru inklusiboak eta sinergiak indartu daitezke egoiliar berrien eta tokian tokiko egoiliarren artean.

Gertaerak:

Identitatearen eraketa prozesu poliedriko konplexua da, pertsonen nahiz lurraldeen barruan gertatzen dena. Arabaren lurralde-identitatea, halaber, aberastu eta berezitasuna ematen dioten eskala ugari osatzen dute, eta hura ikusteak Europar Batasunaren barruko eta kanpoko autobaietzapena errazten du.

#6 GOMENDIOA

Biodibertsitatea, ekosistemak eta, oro har, ingurumena errespetatzen duten balioak sustatzea, eta bizi-eredu iraunkorrakoak eta tokiko elikagaien ekoizpena eta kontsumoa azpimarratzea.

Gertaerak:

Arabako Lurralde Historikoak aztarna ekologikoa murriztu behar du, Nazio Batuek zehaztutako Garapen Iraunkorreko Helburuetara (GJH) egokitu behar du eta Euskal Autonomia Erkidegoko Klima 2050 Estrategiaren xedeetara bideratu. Balioek eta politikek batera joan behar dute, eta, horretarako, beharrezkoa da nekazaritza-ekologiarekin, elikadura-subiranotasunarekin, zero kilometroko kontsumoarekin edo ekonomia zirkularrarekin konprometitutako pertsonak aliatu eta ikusaraztea, horrek beharrezko aldaketa-baldintzak bultzatzen baititu.

#7 GOMENDIOA

Arrazoi kultural, politiko eta ekonomikoengatik, baina baita lurralde-kohesiorako baldintzen mesedetan ere, komeni da Trebiñurekin bat egingo duen Arabako Lurralde Historikoaren irudi bat sustatzea.

Gertaerak:

Trebiñu lurraldearen erdi-erdian dago, eta Arabako azaleraren %8,4 hartzen du. Arabako herriei eragiten dieten arazoetako batzuk areagotu egiten dira Arabako Lurralde Historikoaren hegoaldean. Trebiñun indarrean dagoen bazterketa eta egoera administratiboak, lurralde horri ez ezik, inguruko kuadrillei ere eragiten die, desabantaila-egoeran baitaude, inguru horretan lurralde-estrategia integralik ez dagoelako.

2.

GIZARTE-ERAKUNDEEN DISKURTSO- ESPARRUA

Gizarte-eragileek diskurtso duala dute herrien errealitateari buruz.

Alde batetik, Arabako herriek jasaten dituzten arazoak eta hutsuneak eztabaida publikoan kokatzen saiatzen dira, eta, bestetik, proposamen eta ekimen askoren iturri dira.

Asoziazionismoa dinamikoagoa da hiritik kanpo, baina eremu batzuetan hauskortasunak ez ditu baztertzen despopulatzearen ondorioak.

#1 GOMENDIOA

Arabako herriei berezitasuna ematen dieten kultur ondarea eta tokiko berezitasunak baloratzea. Gizarte-erakundeek eragile aktibo izan behar dute horretan.

Gertaerak:

Kultura-ondarea tokiko nortasunaren funtsezko aktiboa da, eta, hura balioesteak herrien bizitza sozial, kultural eta ekonomikoa lagun dezake, baina etorkizunari begiratu behar dio. Elkartean nolabait parte hartzen duten pertsonak herrien gizarte antolatua ordezkatzen dute.

#2 GOMENDIOA

Gizarte-erakundeek beren ahotsa duten guneak eta kanalak sustatzea, Arabako herrien gizarte- eta kultura-errealitatearen bozeramaileak baitira. Asoziazionismoari funtsezko eginkizuna dagokio lurraldea suspertzeko, eta gizarte-sareetan eta, oro har, komunikazio-eremuan duen presentzia indartu egin behar da.

Gertaerak:

Gizarte-erakundeek gaitasun berezia dute Arabako herrien irudia eta autopertzepzioa eraikitzeko. Hala ere, askotan administrazioari hitza emateko joera izaten dute, beren beharrak beren ahotsez adierazi beharrean. Kasu batzuetan, tokiko administrazioarekin (batez ere Administrazio Batzarrekin) egindako aliantza deskapitalizazio sozialeko baldintzei dagokie, eta, beraz, ez da erraza, aldeak egonez gero, diskurtsoak eta interesak mikro mailan bereiztea.

#3 GOMENDIOA

Arabako herrien aukerei eta indarguneei buruzko egungo mezua sakontzea; izan ere, gerta daitezkeen eragozpenak gorabehera, lurralde osoaren gaitasunak baloratu behar dira.

Gertaerak:

Gizarte-erakundeek corpus kritikoa osatzen dute lurralde-desorekaren ondoriozko egoerekin, eta diskurtsoaren zati bat mota guztietako erreklamazioak helaraztera bideratuta dago. Baina Arabako herrien irudi bizia eta dinamikoa sortzeko eragile garrantzitsuak ere badira, eta toki garrantzitsuak betetzen dute tokiko beharrak eta aukerak hautemateko.

#4 GOMENDIOA

Erakundeen arteko konplizitateak eta lurraldeen arteko aliantzak sortzea, herri, bailara edo koadrilen arteko komunikazio-dinamikak eta bestelakoak indartzeko. Kontua ez da landa-lurraldeak hiriguneei aurre egitea, baizik eta sarean mugitzea eta atzeraelikadura-dinamikak sortzea.

Gertaerak:

Araban lau mila elkarte inguru daude Eusko Jaurlaritzak kudeatzen duen Elkarten Erregistro Orokorrean. Hiru elkartetik ia bat Gasteizko udalerritik kanpo dago, nahiz eta biztanleriaren hiru laurden Arabako hiriburuan bizi den. Elkarten dentsitatea oso garrantzitsua da Mendialdean eta, neurri txikiagoan, Gorbeialdean eta Arabako Errioxan.

3. DISKURTSO POLITIKOA ETA INSTITUZIONALA

Lurraldeen arteko oreka eta aniztasuna gero eta presentzia handiagoa dute diskurtso politiko eta instituzionalean, baina oraindik garapena eta zeharkakotasuna eskatzen ditu. Diskurtso instituzionalak indartu egiten du landa-eremua arazotsua eta beharrezkoa dela esku hartzea, batzuetan modu paternalistan, eta, aldi berean, aukeraz betetako etorkizuna marrazten du.

#1 GOMENDIOA

Arabako gizartean sozializatzea zergatik den beharrezkoa Araba lurralde orekatuagoa egitea, Arabako hiriburuko biztanleen artean ere lurralde-aniztasuna onartuko duena.

Gertaerak:

Aztertutako dokumentu instituzionaletan, akats garrantzitsuak dituzten eta hainbat arazo dituzten eremuak suspertzeko beharra azpimarratzen da, baina arazo horien arrazoiak eta jatorria ez azaltzeko joera dago. Halaber, arazoa ez da gizarteratzen gai horiek zuzenean eragiten ez dien pertsonen artean, neurri batean Arabako gizarte osoari eragiten badio ere.

#2 GOMENDIOA

Lurralde-oreka sustatzeko ekimenak antolatzen dituzten diagnostiko-elementuekin komunikatzea eta pedagogia egitea. Diagnostiko-elementuak partekatzeak eta kontrastatzeak sinergiak sortzen eta eragileen arteko lana errazten lagun dezake.

Gertaerak:

Aztertu diren diskurtso politiko eta instituzionalen zati handi batek etorkizuneko zerumugan jartzen du begirada, baina ez dute edo ia ez dute ematen gaur egungo errealitatea diagnostikatzeko elementurik. Kasu askotan, diagnostikoa ezagutzen dela suposatzen da.

#3 GOMENDIOA

Erakundeen arteko aliantzen eta tokiko elkarte eta ekimen pribatuekiko aliantzen artikulazioa bistaratzea, epe luzerako lurralde-bokazioa duen sareko lanari balioa emanaz eta haren eskaerak errespetatuz. Gobernantzako hizkuntza inklusiboa eta lankidetzakoa sustatzea, jarrera paternalistei edo haien ondorengoei uko egitea, eta arreta berezia jartzea eremu ahuletan.

Gertaerak:

Arabako herri askok deskapitalizazio sozial eta ekonomikoaren maila desberdinak dituzte. Tokiko errealitate batzuk ahultasun handiegia dute dinamika endogenoak artikulatzeko; aldiz, kanpoko edo tokiz gaindiko ekimen gehienak porrotera kondenatuta daude tokiko subjektuen parte-hartzerik eta onarpenik gabe. Elkarren arteko konfiantza-giroa bultzatzeko, aliantzek tokiko ekimenak errespetatu behar dituzte.

#4 GOMENDIOA

Tokiko berezitasuna ikusaraztea, aktiboak aprobetxatuz beste lurraldeetatik bereizteko, bai natur eta kultur ondareari, tokiko eragileei eta azpiegiturei dagokienez. Eremu behartsuen diskriminazio positiboa sustatzea eta diskurtsoen aniztasuna errespetatzea.

Gertaerak:

Landa-ondarea funtsezko gizarte- eta kultura-balioa da, eta baliabide ekonomiko eta enplegu ukaezina sortzeko zentzua hartu du. Arabako herri eta kontzejuak ez dira arazo bat, lurralde-berrerekaren konponbidearen zati bat baizik, beren energia eta “jenioa” dutelako, garapenaren alde mobiliza daitezkeenak.

#5 GOMENDIOA

Arabako herrien pluraltasuna eta konplexutasun soziopolitikoa errespetatzea, eta alde batera uztea alderdien lehentasunak eta informazioaren politizazioa administrazioekin eta/edo tokiko aktoreekin sinergiak sortzean.

Gertaerak:

Arabako herrien errealitate soziopolitikoa plurala eta konplexua da, eta lurraldearen aberastasunaren parte da. Udal erakundeak indar politikoek gobernatzen dituzte. Indar horiek ere ordezkariak dute Foru Aldundian eta aldian-aldian aurre egin behar diete hauteskundeetan. Lehentasun politiko eta alderdikoiek ez dute baldintzatu behar lurraldearen berrereka.

#6 GOMENDIOA

Arabako herrietan eta landa-eremuetan gauzatutako proiektuen eragina ezagutaraztea, haien eragina arrakastatsua zein txikia bada ere, eta, hartara, irakurketa partekatuak sustatzea eta etorkizuneko jardueri begira ikastea.

Gertaerak:

Arabako Foru Aldundiak urtero proiektu ugari jartzen ditu abian, lurraldea orekatu eta kohesionatzeko eta, hartara, lurraldeko eremu ahulenetan eragin positiboa sortzeko. Hala ere, dokumentazioaren azterketan ez da baloraziorik izan gauzatutako ekimenei dagokienez.

#7 GOMENDIOA

Arabako lurraldeen arteko desorekaren ondorioz emakumeek pairatzen dituzten berariazko arazoak agerian uztea.

Gertaerak:

Azterketa honetan egindako dokumentazioaren azterketan, lurralde-desoreken ondorioz emakumeek jasaten duten genero-diskriminazioari buruzko aipamen gutxi daude. Zifra kezkarri batzuk egon arren: Lanik ezaren feminizazioa %60tik gorakoa da Arabako 31 udalerritan, eta emakumeen errenta gizonena baino %25 txikiagoa da gutxienez 45 udalerritan.

#8 GOMENDIOA

Herrietan euskararen presentzia ikusarazten eta sustatzen laguntzea, euskaldunen artean hizkuntza eta gizarte kohesioa indartzeko oinarritzko mekanismo gisa.

Gertaerak:

Euskarak lurraldean duen bilakaeran, osasunean eta presentzian eragiten duten hainbat elementu daude. Hitzunen dentsitatea funtsezko elementuetako bat da hizkuntza biziberritzeko eta biztanleriak euskara ezagutzeko, eta, hain zuzen ere, Araban jendez husten diren arlo askotan txikiagoa da. Herrietan euskaldunak ikusezin bihurtzea, bidegabea izateaz gain, hizkuntza biziberritzeko lehen oztopoa da.

4.

DISKURTSO MEDIATIKOA

Komunikabideen jarduera gero eta lotuagoa dago hirietako gaurkotasun frenetikoarekin eta teknologia berriek sortzen duten berehalakotasunarekin, eta Arabako herriek hiritar gehienen arreta erakartzeko duten gaitasunarekin. Nolanahi ere, elementu kritiko edo positiboen tratamendu mediatikoak estereotipoak eta aurreiritziak elikatzeko joera du.

#1 GOMENDIOA

Arabako habitaten aniztasuna eta gaur egungo funtzio anitzak ezagutaraztea, baita etorkizunean izan ditzaketen ahalmenen ikuspegi positiboa ere. Lehen edo bigarren kategoriako lurraldeei buruzko estereotipoak ez elikatzea; esate baterako, suposatzen den *landa eremuaren produktibitate falta hiriarekiko*.

Gertaerak:

Gaur egun, Arabako herriek, ez gehiago, ez gutxiago, denboraren joanean lurraldearen egituraketan esleitu zaizkion eginkizunak betetzen dituzte, eta eginkizun garrantzitsua dute etorkizuneko jasagarritasunean. Gizarteak onartutako dikotomia batzuk eta hiriaren eta herrien arteko harremana berrikustera gonbidatzen gaitu errealitateak.

#2 GOMENDIOA

“Araba hutsa” edo “Araba hustua” bezalako kontzeptuak ez aldarrikatzea, problematikara hurbiltzeko ildo horrek ziurrenik ez du lagunduko eremu ahulenak birpopulatu. Egokiagoa da “biztanle gutxi” edo “biztanle gutxiago” daudela esatea. Leku bakoitzeko ahulguneak eta mehatxuak modu zuzen eta proportzionatuan irudikatzea, baina baita haien indarrak eta aukerak ere.

Gertaerak:

Kazetaritza- edo literatura-kategoria batek fikzioaren edo salaketa hutsaren esparrutik pasatu nahi duenean, gizarte-errealitate baten benetako adierazpen fidagarri bihurtzeko, tokiko errealitateak gutxiesteko eta arazoaren parte bihurtzeko arriskua du.

#3 GOMENDIOA

Natur eta kultur ondarea eta tokiko berezitasuna bere konplexutasun osoan baloratzea. Landa mundua eta Arabako herriak mediatikoki ordezkatuta senti daitezen eta horrela biziak senti daitezen laguntzea, eta aldi berean lurraldeen arteko ezagutza bultzatzea. Lan hori haiekin elkarlanean egitea, paternalismorik gabe.

Gertaerak:

Komunikabideak herrien kultura, tradizioa eta aberastasun poliedrikoa transmititzeko bidea dira eta ondare hori oroimena da, baina egunez egun ere sortzen da. Kazetaritzak garrantzi handia du kontaketa erreproduktzioan eta konfigurazioan, leku bakoitzeko gizarte-, kultura- eta ingurumen-aniztasunari dagokionez, baina, askotan, ezjakintasun handia dago Arabako egoera osatzen duten errealitateen berri emateaz arduratzen diren pertsonen artean, eta horrek elikatzen du komunikabideen gabezia. Landa-eremuko biztanleari bere lurraldearen balioak ezagutu eta komunikatzen zaizkionean, lurra maite du eta han bizitzeko gogoia handitzen du.

#4 GOMENDIOA

Tokiko arazoei lekukotasunen bidez erantzutea, norbanako bakar baten gizarte-abala duten balorazio katastrofikoetan absolbitu gabe. Fotoperiodismoak herrietako aniztasuna erreproduzitzen lagundu behar du, eta horregatik komeni da kazetaritza-lanaren zati bat erredakziotik kanpo egitea. Langilerik ez izatea arazo bat bada, tokiko komunikabideei laguntzea.

Gertaerak:

Sarritan, landa-mundua eta Arabako herriak ezin dira lehiatu hiritik sortutako gaurkotasun mediatikoarekin, eta haien presentzia erreportaje anekdotiko batera edo betegarri gisa kolore-ukitu batera mugatzen da. Errealitate horiei buruzko kazetaritza-interesa ez da sortu behar gehiegikeriatik eta jarrera lizunetatik, ez eta hiriguneetako kontakizunetatik ere, informazioa kontu handiz bideratuta baizik. Langile faltak in situ eragindako absentzia arintzen ahal da tokian tokiko hedabideekin lankidetzan arituz, denek irabazten baitute.

#5 GOMENDIOA

Arabako herrien gaurkotasuna hartuko duten argitalpen-lerroak eta espazioak antolatzea, haien presentzia, maiztasuna eta aniztasuna bermatuz. Gaur egungo ekoizpena lurralde-berdintasunaren printzipiora hurbiltzea.

Gertaerak:

Arabako hiriburutik kanpo ia berririk ez dagoenez, kazetaritza-gaurkotasuna Arabako hiriburutik eta hiribururako erabakitzen da. Urbanozentrismoak galarazi egiten du herriak albiste izatea, eta, hala direnean, Arabako hiriburutik idazten duen norbaiten begiradapean izan ohi dira. Ez da nahikoa herriak albiste bihurtzea, funtsezkoa baita kontakizuna sortzen duenaren begirada ere.

#6 GOMENDIOA

Ekosistemen eta biodibertsitatearen kontserbazioa eta, alde horretatik, Arabako herriek eta haien landa-inguruneak Arabako gizarte osoarentzat betetzen duten funtzioa baloratzea. Balore ukigarri eta ukiezin horiek transmititzea eta protagonistei balioa ematea.

Gertaerak:

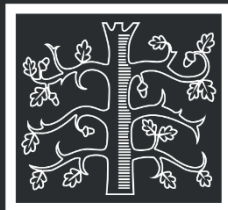
Ingurumen-kazetaritzak lagundu egiten du kontsumo-eredua aldatzen eta ingurumenarekiko bizi-gaitasun arduratsuagoak ikusten. Etorbizuneko hiri jasangarriek landa-ingurune bizi eta oparoa izan behar dute, edo, definizioz, ez dira jasangarriak izango. Politikek eta hitzaldiek eskutik joan behar dute, bestela ez dira sinesgarriak.

#7 GOMENDIOA

Tokiko elikagai-kateei ikuspen eta balio handiagoa ematea, baita lehen sektoreak ingurumenaren mesedetan izango dituen aldaketei ere. Elikadura-sistemak eta tokian tokiko kontsumo-jokabide bidezkoagoak, osasungarriagoak eta ingurumena gehiago errespetatzen dutenak ikusaraztea.

Gertaerak:

Europako Batzordeak Nekazaritza Politika Bateratu berria (PAC 2021-27) ezarri du nekazariak sustatu, ahalduntzea eta babestea, horrela ingurumena babesteko eta elikadura-sistema iraunkorragoak eta erresilienteagoak lortzeko. Horretarako, nekazaritzako lurren laurdena ekoizpen ekologikora bihurtu nahi du, eta plagiziden erabilera eta arriskua %50, ongarrien erabilera %20 eta abeltzaintzan eta akuikulturan erabilitako antimikrobianoen salmenta %50 murriztu.

**EUSKO
IKASKUNTZA**
Asmoz ta Jakitez